

Belgisk blå – varför få?

- Monstertjuren som skakade Sverige -

Samhällsvetarprogrammet
Temaarbete vt –02

Jonas Pahlén
David Pettersson
Fredrik Rönning

Maurits Nyström,Handledare

<u>1 Inledning</u>	3
<u>1.1 Syfte</u>	3
<u>1.2 Källor och metod</u>	4
<u>1.3 Disposition</u>	4
<u>2 Avel</u>	5
<u>2.1 Avelns historia</u>	5
<u>2.1.1 Svensk röd och vit boskap (SRB)</u>	6
<u>3 Belgisk blå utveckling, spridning och ekonomi</u>	7
<u>3.1 Belgisk blå utbredning i olika länder</u>	8
<u>3.2 Egenskaper hos Belgisk blå</u>	9
<u>3.2.1 Kroppsliga problem</u>	9
<u>3.3 Ekonomiska förutsättningar</u>	10
<u>3.3.1 Klassning</u>	10
<u>3.3.2 Merkostnader</u>	10
<u>4 Belgisk Blås intåg i Sverige</u>	11
<u>4.1.1 Import av Belgisk blå tjuar</u>	11
<u>4.1.2 Insemination av Gunnar Nilssons tjuar</u>	11
<u>4.1.3 Den första monsterkalven i Sverige</u>	12
<u>4.1.4 Gunnar Nilssons fortsatta affärer</u>	13
<u>4.2 Statens inställning</u>	13
<u>4.2.1 Lagtexten</u>	13
<u>4.2.2 Rättegång mot införsel av Belgisk blå</u>	14
<u>5 Debatten om Belgisk blå i Sverige</u>	15
<u>5.1.1 Demonstrationer och namninsamlingar</u>	15
<u>5.1.2 Försäljning av köttet</u>	16
<u>5.2 Lantbrukarna & fackorganisationernas debatt</u>	17
<u>5.2.1 Debatten om Per-Olof Hagelgrens Import</u>	17
<u>5.2.2 Officiellt uttalande</u>	18
<u>5.2.3 Veterinärernas ståndpunkt</u>	19
<u>5.2.4 Slaktarnas ståndpunkt</u>	20
<u>5.2.5 Handlarnas ståndpunkt</u>	20
<u>5.2.6 Uteslutning ur LRF och Milko</u>	21
<u>6 Slutsatser</u>	22
<u>6.1.1 Begränsad spridning</u>	22
<u>7 Sammanfattning</u>	24
<u>8 Efterord</u>	26
<u>9 Käll- och litteraturförteckning</u>	27

1 Inledning

Kan ett djur skaka om en nation? Svaret är ja! Detta arbete kommer att visa att rasen Belgisk blå och vit boskap (från och med nu kallar vi rasen Belgisk blå) kom att framkalla starka känslor på många plan runt om i Sverige.

Belgisk blå är en kreatursras som genom avel har utvecklat en genetisk defekt, dubbelmuskel, som gör rasen ovanligt stor. Dubbelmuskeln medför att de renrasiga kornas kalvningar ofta sker med kejsarsnitt. Rasen har en större köttprocent och en högre klassning än jämförbara nötkreatursraser. Detta medför att man får hög ekonomisk utdelning på tjurarna. Rasen har fått en väldigt stor spridning i Belgien och finns även i andra delar av världen.

Sverige ansåg att Belgisk blå var ett avelsarbete som hade gått för långt och rasen var under lång tid inte välkommen in i landet.¹ Det var först vid EU inträdet 1995 som import av rasen kunde ske.

Att koppla ihop Belgisk blå med det svenska välfärdssamhället i förändring kan vid en första anblick se långsökt ut, men vi vill hävda motsatsen. EU-medlemskapet, måste väl sägas vara en tydlig förändring av samhället, eftersom vi med den var tvungna till en viss anpassning till andra länders lagar och normer. Något som debatten om Belgisk blå visade att man inte alltid är beredd att göra.

Vi finner det intressant att ett så stort motstånd ägde rum, trots att avelsförädling med djur funnits under lång tid i vårt land och inte setts som något onaturligt eller kontroversiellt.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att i första hand studera: Varför fick rasen Belgisk blå inte någon stor spridning i Sverige?

Vi tänkte studera vilka faktorer som hindrade rasens spridning i Sverige. Det är viktigt att se om det finns några historiska förklaringar till motståndet eller om det kan ses som en naturlig utveckling inom husdjursförädlingen. Vi ska undersöka varför svenska folket och lantbrukarna inte var villiga att acceptera en tjur med genetiska defekter och se om EU:s överstatlighet påverkade opinionen. Med utgångspunkt från etiska och ekonomiska aspekter vill vi följa den debatt som skapades kring rasens införsel i Sverige. Arbetet kommer även att belysa de praktiska hinder som uppstod för de lantbrukare som började avla med rasen.

¹ Tell, Marina, "Korsning föds utan snitt", *Land Lantbruk*, 10 november 1995.

1.2 Källor och metod

Genom studier av standardlitteratur inom svensk agrarhistoria så kommer vi att få fram en bakgrund om avelns utveckling. Fakta kring Belgisk blås öden och äventyr i Sverige och övriga världen hämtas från skriftliga källor.

Det offentliga Sveriges ståndpunkt granskar vi genom lagar, förordningar, domslut och officiella uttalanden.

För att granska den svenska debatten om införsel av Belgisk blå till Sverige så har vi koncentrerat oss på fyra tidningar som vi anser ger en sammanfattande bild av debatten på riksplan, i Skåne och lantbrukarnas egna åsikter. Varför vi valde en skånsk tidning var för att mycket av händelserna runt Belgisk blå kom att utspela sig där. De tidningar vi valt är; Aftonbladet, Sveriges största kvällstidning, Dagens Nyheter, Sveriges största morgontidning, Helsingborgs Dagblad, Nordvästra Skånes största tidning och Land lantbruk, Sveriges största jordbrukstidning.

1.3 Disposition

För att teckna en bakgrund kring Belgisk blå så har vi valt att börja med att beskriva hur avel använts inom kreatursnäringen i alla tider. Hur vi i Sverige ända sedan 1800-talet strukturerat arbetet med att få fram så stora och kötrika tjurar som möjligt bl.a. genom import av djur. Vidare så beskrivs hur rasen Belgisk blå har utvecklats och vilka egenskaper som är kännetecknande för den. I det kapitlet tas även upp vilka ekonomiska vinster som tjurarna kan innebära för jordbruket och hur väl spridd rasen blivit runt om i världen.

Efter denna beskrivning av förutsättningarna och anledningen till att Belgisk blå avlats fram så beskrivs hur det gick till när tjuren gjorde sin entré i Sverige. Vi tar upp alla delar om hur den kommit till och senare delvis spridits i vårt land. Även statens negativa inställning och den juridiska processen som startades vid den första svenska Belgisk blå inseminationen beskrivs.

När alla fakta kring ämnet finns tillgängliga så kan vi i kapitel fem sammanfatta debatten om Belgisk blå som började redan innan EG inträdet och som kom att kulminera när den första inseminationen ägde rum i Skåne 1996. Utifrån debatten försöker vi sedan analysera och se vilka anledningar som ligger bakom att det finns en så liten population av Belgisk blå tjurar i Sverige.

2 Avel

Syftet med avel är att öka produktionen och att förbättra kreaturens egenskaper. För att få fram de önskade egenskaperna så väljs de bästa djuren ut, allt för att öka avkastningen till nästföljande generation.

Avelarbetet kräver strikta tester på de aktuella djuren och både tjuren och kon ställs inför noggranna undersökningar. Tjurens lynne och sperma kontrolleras liksom fetthalten i kons mjölk och dess mjölkbarhet. Även avkomman undersöks vid något som kallas avkommebedömning. Vid denna mätning ser man också om tjurens avelsvärde är tillfredsställande.

Insemination går hand i hand med avel och det är Husdjursföreningarna som tar hand om och seminerar sperman i de besättningar som är anslutna till föreningen (1980 var 85 % av Sveriges kor registrerade). Avelsarbetet underlättas med hjälp av inseminering, då man kan frysa ner en tjurs sperma och lagra den för framtida bruk. En tjur med goda genetiska egenskaper kan sålunda bli far till flera tusen kalvar.²

2.1 Avelns historia

När Gustav Vasa kom till makten i Sverige så skedde stora omställningar. Inom jordbruket så tog sig detta uttryck i att man mer noggrant började bokföra vad varje gård hade för produktionsinriktning och produktionsförmåga. Gustav Vasa ville även i större utsträckning importera mer välproducerande djur från utlandet. Trots kungens hedervärda initiativ så visar statistiken från denna tid att importerna förblev få.³

Det var inte förrän på 1800-talet som importen startade på allvar och man mera medvetet började tänka på att avla fram bättre nötkreatur. Avelsdjuren härstammade främst från England, Skottland, Wales och Tyskland.

Problem uppstod då många olika slags djur importerades och blandades med de inhemska raserna. Först så skedde en alltför stor rasblandning och sedan så visade det sig att de importerade djuren inte passade de svenska förhållandena. De importerade kreaturen tog även med sig sjukdomar som tuberkulos från hemlandet och många av importdjuren slogs ut.⁴ Slutresultatet blev att den produktionsökning som man väntade sig uteblev.

Efter misstaget med att blanda alltför många raser med varandra så började man mot slutet av 1800-talet att inrikta sig på att renavla de raser som korsats fram ur några få importerade och inhemska kreatur. Allt för att få fram djur med speciellt utseende och speciella produktionsegenskaper. Samtidigt så infördes också en stambokföring så man hade bättre kontroll på varje individ och dess föräldrar.⁵

² Eggertsen, J. – Thörn, K-G., *Lantbrukens ABC*, s. 66.

³ Larsson, B. m. fl., *Agrarhistoria*, s. 108 f.

⁴ *Ibid.*, s. 110.

⁵ Myrdal, J. – Morell, M., *Det svenska jordbrukets historia vol.4*, s. 241.

2.1.1 Svensk röd och vit boskap (SRB)

En man som kom att företräda den nya avlingen var patronen Knut Cassel från Stjernesund i Närke. 1860 köpte han in de bästa blandningarna av inhemska och importerade djur som redan fanns i Sverige och därefter så gjorde han en hård gallring, endast de kor som gav bäst avkastning behölls. Sedan så importerade han tjurar av rasen Shorthorn och Ayrshire med bäst kroppsbyggnad och med mest tilltalande färger för att betäcka sina kor. För att göra rasen än mer enhetlig så använde sig Cassel av viss inavel. Resultatet av detta blev en helt ny ras som han kallade Rödbrokig svensk boskap (RSB).

I början av 1900-talet korsades rasen med en annan art och ändrade namn till Svensk röd och vit boskap (SRB). Den rasen utgjorde 1994 54 % av Sveriges kor och har avlats vidare till både Norge och Finland.⁶

⁶ Larsson, m. fl., a.a., s. 110 f.

3 Belgisk blå utveckling, spridning och ekonomi

Det första steget mot rasen Belgisk blå togs då den Belgiska regeringen på 1840-talet beslutade att importera rasen Shorthorn från England. Shorthorn skapades för att tillmötesgå den ökade efterfrågan på kött som kom i och med den industriella revolutionen och den befolkningsökning som ägde rum vid samma tid. Efter en lång tids experimenterande med avel av olika raser, bland annat genom korsningar mellan Shorthorn och röd- och svart mönstrad boskap, som redan innan fanns i Belgien.⁷

Man anser att rasen Belgisk blå först kom fram på 1930-talet men den stora utvecklingen startade inte förrän runt 1945, då penicillinets genombrott kom. Anledningen till att man var beroende av penicillinet var att man var tvungen att kunna motverka infektioner vid förlossningen eftersom det oftast inte gick att förlösa kalvarna på ett naturligt sätt utan man var tvungen att använda kejsarsnitt. Detta var ett måste för att kalven och kon skulle överleva.⁸

Man använde först två olika sorter av Belgisk blå, dels en som i huvudsak producerade mjölk och en annan typ som var inriktad på köttproduktion. Från 1960 och framåt så används den uteslutande som köttdjur.⁹

Belgisk blå började spridas till andra länder på 1970-talet, anledningen var att Belgien började exportera rasen och idag finns rasen Belgisk blå över hela världen.¹⁰ Till Sverige kom rasen 1995-96, då inträdet i EU gjorde det omöjligt för svensk lagstiftning att få ett undantag att förbjuda rasen Belgisk blå, eftersom den redan var godkänd i andra EU länder.¹¹

⁷ Lindstrand, Niclas, "Köttbrist födde 'monstertjuren'. Omstridd nötras har utvecklats genom korsningar sedan början av 1800-talet", *Dagens Nyheter*, 10 maj 1998.

⁸ Höök Lars, "Alexis i Belgien skäms inte för sina tjurar", *Land lantbruk*, 29 september 1995.

⁹ Lindstrand, a.a.

¹⁰ Condrup, C., "Belgisk Blå", s. 8.

¹¹ Barkman Clas, "EU stoppar svenskt förbud. Sverige måste rätta sig efter att andra länder har godkänt monstertjuren", *Dagens Nyheter*, 20 november 1998.

3.1 Belgisk blå utbredning i olika länder

Tabell 1. Förekomst av Belgisk blå i olika länder

Land	Antal djur
Belgien	* 500 000
Frankrike	15 000
Storbritannien	** 19 000
Nederländerna	5 000
USA	2 000
Kanada	2 000
Australien	1 500
Italien	1 000
Nya Zeeland	500
Danmark	100

Källa: Condrup Christel, Belgisk Blå, examensarbete 2001, sid. 8

* Lindstrand Niclas, ”Köttbrist födde ’monstertjuren’”, Dagens Nyheter, 10 maj 1998

** <http://www.belgianblue.co.uk/breed/index.html> (Siffrorna är från 11 april 2002)

I siffrorna från 1996 så är inte Sverige medräknat, anledningen till detta är att det var just 1996 som Belgisk blå kom hit, det rör sig alltså om ett mycket litet antal. En annan anledning är att det inte finns någon skyldighet att anmäla om man innehar rasen Belgisk blå eller inte. En uppskattning som gjorts tyder dock på att det finns ungefär 150 stycken individer av arten Belgisk blå i Sverige.¹²

Det enda landet där Belgisk blå verkar ha minskat är Danmark som fram till 1998 enbart var positiva till rasen. Efteråt skedde dock något av en kovändning då man istället valde att stödja Sveriges åsikter i EU om att enskilda länder visst borde få ha undantag i denna fråga.¹³

¹² Fors, Marie-Louise, ”Friande domar om Belgisk blå”, *Land lantbruk*, 9 mars 2000.

¹³ ”Danskt stöd mot Belgisk blå”, *Land lantbruk*, 4 december 1998.

3.2 Egenskaper hos Belgisk blå

Kännetecknande för Belgisk blå är dess förstörade muskler, i vardagligt tal kallat ”dubbelmuskel”, som vetenskapligt betecknas muskelhypertrofi. Muskelhypertrofi orsakas av att en recessiv¹⁴ gen (mh) finns i dubbel uppsättning, nedärvd från både fadern och modern. Anlagen syns tydligt på djuren och det har därför varit lätt att avla fram djur med dubbelmuskel. Även andra raser kan utveckla dubbelmuskler men till skillnad från Belgisk blå så har uppfödare valt att inte använda dubbelmusklade djur till avel eftersom det betecknats som en defekt.¹⁵

Om man korsar Belgisk blå med andra raser överförs Mh-genen i enkel uppsättning till avkomman vilket gör att avkomman inte utvecklar dubbelmuskulatur. Två korsningsdjur eller ett korsningsdjur och en renrasig Belgisk blå kan däremot få en avkomma med dubbelmuskulatur.¹⁶

3.2.1 Kroppsliga problem

Belgisk blå tjurar är inte större än andra djur. Däremot så har den en köttprocent¹⁷ på upp till 80 % jämfört med 65 % i normala djur.¹⁸ Dubbelmuskulaturen orsakar även underutvecklade inre organ, i stort sett alla inre organ är 20-40 % mindre än på normala djur.¹⁹ Bland övriga egenskaper som är karaktäristiska för Belgisk blå djur bör nämnas; kraftigt minskad fettmängd och nedsatt motståndskraft mot sjukdomar i cirkulationsorganen.²⁰

Den höga födelsevikten och kalvarnas proportioner (nästan lika bred som lång) i kombination med dubbelmuskulaturen som gör kornas bäcken trängre medför att upp till 90 % av Belgisk blå kalvarna måste förlösas med kejsarsnitt.²¹

¹⁴ Recessiv - anlag som icke kan göra sig gällande, om motsvarande dominant anlag finnes hos samma individ.

¹⁵ Philipsson, J., ”Muskelhypertrofi ett allvarligt djurskyddsproblem”, s.1

¹⁶ *ibid.*, s. 2.

¹⁷ Köttets vikt dividerat med djurets levnadsvikt

¹⁸ Philipsson, J., ”Belgisk blå och vit boskap – monstertjur eller” i Torstensson, Kristina (ed.), *Lantbrukskonferensen 1996*, s. P35.

¹⁹ Hanset, R., ”Chapter 27” i J.B. Owen och R.E.F Axford (ed.), *Breeding for disease Resistance in Farm Animal*, s. 472.

²⁰ Philipsson, J., ”Muskelhypertrofi ett allvarligt djurskyddsproblem”, s.2.

²¹ Conrup, a.a., s. 8.

3.3 Ekonomiska förutsättningar

Belgisk blå har ingen högre tillväxt (kg/dag) än andra tjurar utan den främsta ekonomiska vinsten är den höga köttprocenten och den genomsnittligt höga klassningen av köttet. Dessutom så har Belgisk blå 5 % mindre foderbehov än jämförbara tungviktstjurar.²² Det finns inga entydiga kalkyler om att det i Sverige skulle vara lönsamt att föda upp tjurar av rasen Belgisk blå.²³

3.3.1 Klassning

Prissättningen av olika nötköttsdelar utgår från de fem olika klasserna som finns på köttkvalitet.²⁴ Belgisk blå har en genomsnittligt högre klassning än andra tjurar med samma slaktvikt och därmed även ett relativt försäljningspris som ligger på 3-6 % högre än jämförbara tjurar av andra raser.²⁵ Även korsningar mellan Belgisk blå och andra nötkreatur ger en högre klassning på köttet.²⁶

3.3.2 Merkostnader

Det innebär en viss merkostnad att inneha Belgisk blå djur. Används insemination istället för en egen tjur så är inte merkostnaden för avel så stor.²⁷ Men det faktum att man måste ha tillgång till en veterinär som kan utföra kejsarsnitt kan innebära en stor kostnad vid födseln.²⁸ Dessutom kräver alla tungviktstjurar en större intensitet i utfodringen än vanliga tjurar med vallbaserad uppfödning, därmed även en större arbetsinsats.²⁹

²² *ibid.*, s. 18

²³ Tell, Marina, ”Belgisk blå ett lyft”, *Land Lantbruk*, 15 maj 1998.

²⁴ Tell, Marina, ”Det är fel på klassningen”, *Land Lantbruk*, 3 maj 1996.

²⁵ Conrup, a.a., s. 18.

²⁶ *ibid* s.19

²⁷ ”Belgisk blåvit”, *Lantmannen*, 1996:1, s. 34.

²⁸ Tell, Marina, ”Sverige behöver Belgisk blåvit”, *Land Lantbruk*, 29 september 1995.

²⁹ Tell, Marina, ”Belgisk blå ett lyft”, *Land Lantbruk*, 15 maj 1998.

4 Belgisk Blås intåg i Sverige

Att Belgisk blå överhuvudtaget kom att introduceras i Sverige och få någon som helst spridning i Sverige beror främst på två personer, kreaturshandlaren Per-Olof Hagelgren och den skånske bonden Gunnar Nilsson. En tredje person som var inblandad av introduktionen av Belgisk blå, dock inte i lika stor utsträckning som de andra två var seminören Solveig Arrborn.³⁰ Per-Olof Hagelgren hade redan 1995 funderat på att försöka introducera Belgisk blå i Sverige. Hans främsta syfte med det hela var att få svenska bönder att korsas sina kor med Belgisk blå för att på så sätt få fram bättre slaktdjur.³¹ Detta i sin tur skulle ge Sveriges bönder (och honom själv) en bättre ekonomi.

4.1.1 Import av Belgisk blå tjurar

Det första steget mot en introduktion av arten var en import av 25 stycken tjurar som skulle in i landet för att sedan säljas vidare till olika lantbrukare runt om i Sverige.³² Det dök dock upp problem då tjurarna under en längre tid blev sittandes i karantän i Belgien för en smittskyddsundersökning och införseln till Sverige drog ut på tiden. Hagelgren förväntade sig att tjurarna skulle komma in i landet i januari 1996.³³ Vid denna tidpunkt hade tjurarna ännu inte kommit in i landet och det mesta tyder på att tjurarna blev kvar i Belgien, i alla fall officiellt.³⁴

Hagelgren kände till den svenska lagstiftningen och Jordbruksverkets och övriga organisationers inställning till Belgisk blå, men han hade även hört att EG-lagstiftningen kunde stå över den svenska. Det var med detta i åtanke som han beslutade sig för att pröva ett annat sätt för att få in Belgisk blå på marknaden.

4.1.2 Insemination av Gunnar Nilssons tjurar

Per-Olof Hagelgren satte in en annons i oktobernumret av ATL (en tidning för lantbrukare) och det var via den som Gunnar Nilsson hörde av sig. De två beslutade sig för att utföra en insemination på Nilssons gård den 30 mars 1996.

Några dagar innan hörde Jordbruksverket av sig och ville göra en stickprovskontroll av sperman. En tid senare hörde de av sig igen för att meddela att ett tillstånd krävdes om man ville inseminera en ko med tjursperma. Nilsson ansåg att detta verkade underligt eftersom det inte var han utan en utbildad och godkänd seminör som skulle utföra inseminationen.³⁵ Emellertid så hade Hagelgren redan ansökt om tillståndet. Problemet var att man inte fick någon veterinär att ställa upp vid medverkan av

³⁰ <http://elvil.sub.su.se/>

³¹ Tell, Marina, "Korsning föds utan snitt", *Land Lantbruk*, 10 november 1995.

³² Tell, Marina, "Hårt kritiserad kötttras kommer till Sverige", *Land Lantbruk*, 15 september 1995.

³³ Tell, Marina, "Korsning föds utan snitt", *Land Lantbruk*, 10 november 1995.

³⁴ E-mail från Kenneth Fransson skribent på *Land Lantbruk*, 24 april 2002

³⁵ <http://elvil.sub.su.se/>

inseminationen, något som är obligatoriskt enligt regelverket. I slutändan så utfördes inseminationen utan en veterinär på plats.³⁶

Att få tag på någon som utförde inseminationen var också ett problem. Till en början annonserade Hagelgren efter seminbiträden i Platsjournalen, men Arbetsmarknadsstyrelsen lyfte efter en tid bort hans notis.³⁷ Hagelgren tog då kontakt med Solveig Arrborn, som han vid andra tillfällen hade varit i kontakt med. Efter lite övertalning från Hagelgrens sida så ställde till sist Arrborn upp på att utföra den kontroversiella inseminationen, Hagelgren lovade nämligen att ta på sig allt ansvar för handlingen. Däremot så kunde han inte garantera hur omvärlden skulle reagera på deras gemensamma affärer.

Några dagar innan den planerade insemineringen åkte Per-Olof Hagelgren till Belgien för att köpa tjursperma från Belgisk blå. I Belgien konstaterade en veterinär att sperman var acceptabel och att tjurarna som lämnat den var fullt friska. Samanlagt tog Hagelgren med sig 50 flaskor av djupfrost sperma tillbaka till Sverige. Innan sperman kunde insemineras så skedde en kontroll i Sverige av Jordbruksverket, även deras utsände kunde bekräfta dess kvalitet.

Gunnar Nilsson bjöd in pressen att ta del av det som skedde på gården. Både han och Per-Olof Hagelgren var medvetna om att de båda utförde en kriminell handling då avel med Belgisk blå var förbjuden enligt svensk lag. De båda förstod även att all publicitet var av värde med tanke på deras fortsatta verksamhet.³⁸ Tärningen var kastad.

4.1.3 Den första monsterkalven i Sverige

Trots ett stort motstånd mot Belgisk blå så visade även andra lantbrukare än pionjären Gunnar Nilsson ett intresse för att använda rasen på sina bondgårdar. För tre år sedan så fanns det sju stycken ombud för arten i Sverige. Guy Allan Svensson i Kvibille utanför Halmstad blev den sjunde företrädaren och samtidigt som sina affärer med Belgisk blå så startade han en förening för rasen.³⁹

Lantbrukaren Inge Larsson i Hörby blev den första i Sverige som utförde en kalvning med Belgisk blå. Han köpte fyra djur från Danmark varav ett av kreaturen snart skulle kalva. Kalvningen gick dock i stöpet, eftersom kons bäcken var för trångt för kalven. Veterinären som var på plats hade enligt Larsson blivit informerad om att kalvningen gällde en Belgisk blå och att ett kejsarsnitt mycket väl skulle behöva utföras. Men veterinären, Robert Terhorst, hävdade att han inte fått någon förhandsinformation och han hade därför ej heller några instrument för att utföra kejsarsnitt.⁴⁰ Den kalven fick till slut avlägsnas med motorsåg, vilket gjorde att Sveriges första ”monsterkalv” dog.⁴¹

³⁶ Olsson, Lena, ”Om nio månader får vi se...”, *Aftonbladet*, 31 mars 1996.

³⁷ Johansson, Anders, ”Handlare vill avla svensk monstertjur”, *Dagens Nyheter*, 6 december 1995.

³⁸ <http://elvil.sub.su.se/>

³⁹ TT, ”Svensk lantbrukare bildar förening för monstertjurar”, *Aftonbladet*, 17 januari 1999.

⁴⁰ Ohlsson, Per-Ola, ”Kalv styckades med motorsåg – inne i kossan”, *Aftonbladet*, 11 November 1996.

⁴¹ Tell, Marina, ”Första monsterkalven dog”, *Land Lantbruk*, 4 oktober 1996.

Högre upp i landet började man också att finna ett visst intresse för rasen. Mjolk och köttbonden Mats Nilsson i Hälsingland kontaktade Per-Olof Hagelgren för en import av en Belgisk blå tjur. Nilsson valde dock en lättare variant av Belgisk blå som han hade för avsikt att korsa med sina SRB-Kor. Att upprepa det misstaget som Inge Larsson gjort vid sin kalvning hade Nilsson definitivt tänkt undvika. Han menade att hans tjur inte var av renrasig typ, vilket skulle ge en lättare kalvning. Dessutom så skulle han använda sig av kor som alla kalvat fler än en gång och som han visste hade fött utan problem tidigare.⁴²

4.1.4 Gunnar Nilssons fortsatta affärer

Även Gunnar Nilsson fortsatte sina affärer med Belgisk blå och 1998 importerade han två stycken renrasiga tjurar från Danmark. Han hade då redan tio korsningskvigor på sin gård och när domslutet från EG-domstolen bekräftade att Sverige inte kunde förbjuda avel med Belgisk blå så tog han steget fullt ut och planerade att använda rasen i full skala. Nilsson hävdade också att en brist på Belgisk blå skulle infinna sig runt 2003 eftersom efterfrågan på rasens kött var större än vad gemene man, tidningar och organisationer ville göra sken av. Gunnar Nilsson menade att de som har en positiv inställning till Belgisk blå inte fick komma till tals.⁴³

Alla använde sig av samma argument för sina affärer med Belgisk blå: Höjd kvalitet på det svenska köttet och en minskad import av utländskt kött brukar var de vanligaste argumenten till deras affärsverksamhet med Belgisk blå.⁴⁴

4.2 Statens inställning

Regering uttalade från första stund sitt ogillande av Belgisk blå och menade att rasens defekter stred mot svensk lagstiftning. Jordbruksministern, Annika Åhnbereg, sade om Gunnar Nilssons planer på Belgisk blå uppfödning att ”Han kan och skall åtalas och dömas”.⁴⁵

4.2.1 Lagtexten

Lagen om kontroll av husdjur och förordningen om kontroll av husdjur ger ramar för avelsverksamhet i Sverige. Jordbruksverket är den myndighet som ansvarar bl.a. för avelskontroll och seminverksamhet med nötkreatur. Deras föreskrifter innehåller detaljregler om vad som får ske avseende avel. Avelsdjur som visat sig ha nedärvda latal anlag⁴⁶, defekter eller andra egenskaper som medför att lidande förekommer får inte användas till avel. I en bilaga till föreskrifterna räknas det upp vilka anlag man menar och där finns muskelhypertrofi med. I Jordbruksverkets föreskrift står det att ”Kvigor och kor får inte betäckas med tjur, semineras eller vara mottagare av embryo om förlossningssvårigheter kan förväntas”.

⁴² Hansson, Per, ”Hyckleri om Belgisk Blå”, *Land Lantbruk*, 12 februari 1999.

⁴³ Fors, Marie-Louise, ”Belgisk blå ska rädda hans företag”, *Land Lantbruk*, 27 november 1998.

⁴⁴ Tell, Marina, ”Renrasiga tjurar av Belgisk blå i Sverige”, *Land Lantbruk*, 21 augusti 1998.

⁴⁵ Riksdagens protokoll 1995/96. 82 6§

⁴⁶ Dödliga anlag

EGs lagstiftning säger att djur med genetiska defekter får förbjudas för vidare avel, men det finns inte definierat vad som i dessa sammanhang menas med genetiska defekter. EG lagstiftningen klargör även att en djurras som blivit godkänd för avel i ett medlemsland inte kan förbjudas av någon annan nation.⁴⁷

4.2.2 Rättegång mot införsel av Belgisk blå

Anmälningar mot Solveig Arrborn, Gunnar Nilsson, och Per-Olof Hagelgrens insemination gjordes av Jordbruksverket m.fl. och i juni 1996 åtalades de tre vid Helsingborgs tingsrätt för brott mot djurskyddslagen och lagen om kontroll av husdjur. Ingen av dem förnekade att de låtit inseminera korna men att det skulle ha varit något brottsligt med detta ansåg de inte. Nilsson menade att det inte hade bevisats några genetiska defekter på rasen.⁴⁸

Hagelgrens och Nilssons advokater krävde att tingsrätten skulle begära in ett förhandsbesked i ärendet från EG-domstolen. Detta gjordes av domaren i mars 1997 för att få svar på tre frågor om tolkning av EG-lagstiftningen. Frågorna rörde huruvida EG-rätten tillåter nationella krav på tillstånd för semineringsverksamhet och om det svenska förbudet mot avel med nötkreatur som har anlag för muskelhypertrofi är förenligt med rådets direktiv. Efter det att Sverige, Norge och Belgien yttrat sig kom svaret att EG-rätten utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka det är förbjudet eller krävs tillstånd för användning inom medlemsstatens territorium av sperma från tjurar av rasen Belgisk blå då dessa djur har godkänts för artificiell insemination i en annan medlemsstat.⁴⁹ Domstolen ansåg att de hänsyn till djurens hälsa som Sverige åberopade i sitt yttrande redan har prövats i samband med att man gav Belgiska bönder tillstånd till avel.⁵⁰

Åtalet i Helsingborgs tingsrätt justerades efter EG-domstolens utslag till att bara gälla inseminering utan tillstånd. Men tingsrätten kunde konstatera i sitt domslut att det vid aktuellt tillfälle inte behövdes tillstånd och alla tre åtalade friades.⁵¹

⁴⁷ <http://elvil.sub.su.se>

⁴⁸ <http://elvil.sub.su.se>

⁴⁹ ”Verksamheten vid EG:s domstol och förstainstansrätt”, 1998:28/29.

⁵⁰ Barkman, Clas, a.a.

⁵¹ Fransson, Ulrica, ”Vikenbonden friad av tingsrätten Tillåtet inseminera Belgisk blå - dömd till dagsböter för svartbygge” *Helsingborgs Dagblad*, 9 mars 2000.

5 Debatten om Belgisk blå i Sverige

Den stora debatten om Belgisk blå inleddes i tidningarna under det sista halvåret av 1995 och under det första halvåret av 1996, då den småländske handlaren Per-Olof Hagelgren och den skånske bonden Gunnar Nilsson antydde att de skulle ta in rasen Belgisk blå i Sverige.^{52,53} Tidningarna tog på sig rollen som både objektiva informatörer om vad Belgisk blå var för något och berättade sedan hela den svenska Belgisk blå historien. Samtidigt försökte tidningarna vara opinionsbildare för vanligt folk.

Tidningarna belyste vad olika experter på området tyckte, man lät bland annat veterinärer, LRF, slaktare och politiker komma till tals i frågan. Samtidigt så fick också förespråkarna för Belgisk blå vissa chanser att försvara sig och argumentera för sina ståndpunkter. Gunnar Nilsson blev rikskändis när han ganska ensam i snålblåsten förespråkade Belgisk blå. Han propagerade för det möra köttet, när tidningar, allmänhet och experter hårt kritiserade rasen.⁵⁴

Den svenska pressen visade ett stort intresse för domstolsprocessen i fallet Belgisk blå. Dels det första fallet i Helsingborgs tingsrätt, men kanske riktades den största uppmärksamheten mot när fallet togs upp i EG-domstolen. Eftersom ärendet då lyftes upp på en högre nivå och frågan ställdes: Vad gäller när de svenska reglerna inte stämmer överens med övriga EU-länders regler. Kan Sverige förbjuda Belgisk blå trots att det är lagligt i andra EU-länder?⁵⁵

5.1.1 Demonstrationer och namninsamlingar

Vid en första anblick så verkar stora delar av allmänheten rörande överens om att Belgisk blå inte borde få finnas i Sverige. Bland annat så gjordes en namninsamling mot Gunnar Nilsson och hans monstertjurar, initiativet till namninsamlingen togs av organisationen NSMPD (Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök). Namninsamlingen lyckades med att samla 32000 personers underskrift. Namnunderskrifterna överlämnades till EU:s jordbrukskommissionär i samband med att fallet prövades i EG-domstolen. Namninsamlingen protesterade mot att Belgisk blå inte kunde föröka sig och föda på ett normalt sätt. Samt att djur ska ha rätt till god hälsa och välbefinnande, dessutom ansåg man att det var fel att avla vidare den genetiska defekt som rasen Belgisk blå bär på.⁵⁶

När bilderna på monstertjurar som inte kunde stå på benen kablades ut på tv så reagerade allmänheten kraftigt. Vad allmänheten rasade mot med rasen Belgisk blå är den etiska aspekten. Man tycker att djur med så mycket muskler att de inte kan stå på

⁵² Johansson, Anders, a.a.

⁵³ Olsson, Lena, a.a.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Barkman, Clas, a.a.

⁵⁶ www.djurensratt.org

benen är djurplågeri och därför borde förbjudas.⁵⁷ Alltså samma argument som djurens rätt lade fram på sin protestlista. En demonstration ägde rum när den andra kalven av rasen Belgisk blå skulle födas på Inge Larssons gård utanför Hörby i Skåne, denna demonstration anordnades av djurens vänner, men det kom bara 50 personer, så uppslutningen var begränsad.⁵⁸

I vissa fall så gick man ganska långt i sina protester, bl.a. krävde en person i en insändare till DN att vi skulle bojkotta Belgien. Hon skriver:

”Isolera Belgien från den civiliserade världen! Under åren har vi fått rapporter om allt hemskare förhållanden i Belgien. Det har varit framavlandet av Belgisk blå, det har varit upprörande pedofilbrott och nu senast den fruktansvärda djurmisshandel som tillåts. Belgien kan inte längre göra anspråk på att kallas ett civiliserat land.”⁵⁹

5.1.2 Försäljning av köttet

Vi vill tillägga att trots det massiva motståndet mot Belgisk blå så lyckades Gunnar Nilsson sälja ut 1 029 kg kött på 5 timmar till allmänheten vid sin anordnade utförsäljning år 2000.⁶⁰ Detta trots att jordbruksminister Margareta Winberg gick ut i pressen och uppmanade folk att inte köpa köttet.⁶¹ Efteråt hävdade LRF-ordförande i Skåne att bara för att det gick bra att sälja köttet från några få djur, som nyhetens behag, så kommer det i längden inte gå att sälja köttet från Belgisk blå i stor skala. Detta eftersom motståndet är så stort på alla plan.⁶² Mycket tyder också på att det var nyfikenhet som lockade många till gårdsförsäljningen av Belgisk blå kött. Bland annat berättar ett par som bodde i närheten och som var och inhandlade köttet, att de mest åkte dit för att titta på uppståndelsen som kommit till byn, men att de till slut även bestämde sig för att prova köttet och därför handlade av det.⁶³

Dock var många av dem som kom och köpte köttet positiva till det omtalade köttet: En köpare tror att alla fel med Belgisk blå endast är en myt: ”Inte tror jag att de här djuren är preparerade med någonting för att växa snabbare”, menar Nils Nilsson från Stockamöllan. Även Kerstin Jönsson, Billesholm menar:

”Är vi nu med i EU så ska vi väl konkurrera på lika villkor och följa samma regler som i andra EU-länder. I debatten låter det också som om köttet skulle vara förgiftat, men det är det ju inte.”⁶⁴

⁵⁷ Fransson, Kenneth, ”Snart fritt fram för Belgiska köttmonster”, *Land lantbruk*, 28 Januari 1993.

⁵⁸ TT, ”Demonstration mot Belgisk blå”, *Helsingborgs Dagblad*, 17 november 1996.

⁵⁹ Tjäderquist Harriet, ”Bojkotta Belgien”, *Dagens Nyheter*, 12 januari 2001.

⁶⁰ Hansson, Anita, ”Rusning efter monsterköttet”, *Aftonbladet*, 29 oktober 2000.

⁶¹ TT, ”Winberg: Köp inte kött från Belgisk blå”, *Aftonbladet*, 28 oktober 2000.

⁶² TT, ”Belgisk blå-kött säljs på lördag” *Land lantbruk*, 25 oktober 2000.

⁶³ Hansson, Anita, a.a.

⁶⁴ Ledberg, Britt, ”Rörigt i butiken när Nilsson sålde Belgisk blå-kött”, *Land lantbruk*, 29 oktober 2000.

5.2 Lantbrukarna & fac korganisationernas debatt

Debatten i Sverige bland lantbrukarna startade så smått 1993 då tidningen *Land lantbruk* berättade i en artikel att om Sverige går med i EU kan det bli svårt att förbjuda rasen Belgisk blå. Ordföranden i NAB (Nordiska avelsföreningen för biffraser) uttalar sig i frågan och han anser att det vore katastrof om Belgisk blå kom hit till Sverige. Han är medveten om att det kan bli svårt att stoppa rasen eftersom Sverige då måste få lov att göra ett undantag ifrån EU:s lagstiftning. Han tror inte att svenska folket kommer att acceptera det lidande det innebär för djuren, som är så hårt avlade att de har svårt att kalva. Innan hade Jordbruksverket bestämt vilka sorters raser som var lagliga att ta in i Sverige. En rättighet som NAB tycker ska tillhöra Jordbruksverket och inte EU. Jordbruksverket är, som vi redan redovisat i detta arbete kritiska till rasen Belgisk blå. Ordföranden lovade också att göra allt som stod i sin makt för att stoppa den omtvistade rasen.⁶⁵

5.2.1 Debatten om Per-Olof Hagelgrens Import

I januari 1995 kunde Jordbruksverket på grund av Sveriges inträde i EU inte längre förbjuda importen av Belgisk blå.⁶⁶ Däremot så kunde de fortfarande sätta restriktioner på hur djuren fick användas.⁶⁷ När Per-Olof Hagelgren gjorde ett försök att importera 25 stycken tjurar av Belgisk blå till Sverige så poängterade han att detta var bra köttdjur, men att de inte skulle användas till avel. Han uppmanade till och med sina köpare att i framtiden inte använda djuren till att betäcka eventuella hondjur som skulle komma in till landet. Även om Hagelgren var medveten om att alla inte skulle lyssna på hans uppmaning. Vidare sade Hagelgren att kejsarsnitt är så dyrt i Sverige så renrasig avel skulle nog inte ske in någon större utsträckning.⁶⁸ Några månader senare konstaterade Hagelgren att hans syfte var att använda tjurarna till avel för att få fram en första korsningsavkomma som skulle gå till slakt.⁶⁹

Hans Ekström på Jordbruksverket ansåg att de svåra kalvningarna med Belgisk blå inte bara berodde på hondjurens förmåga att föda kalven, utan också på själva fostret. Ekström hävdade att anlagen för dubbelmuskulatur redan i första generationens korsningskalvar skulle orsaka problem vid kalvningen. Han hänvisade även till föreskrifterna om djurskyddskrav, vilken sade att djur som har egenskaper som hämmar det naturliga beteendet inte är lämpliga för avel. Ekström menade att detta stämde in på Belgisk blå och att avel med rasen absolut inte var att rekommendera.⁷⁰

Hagelgren fick dock stöd av Anton Birk vid rådgivningscentret i Århus, Danmark, som sade att det bara var vid renrasig avel som kejsarsnitt var nödvändigt. Trots detta var Jordbruksverket väldigt skeptiska till rasen och de stod fast vid att det enligt lagen råder förbud med avelsdjur som bär på defekten muskelhypertrofi och detta skulle

⁶⁵ Fransson, Kenneth, ”Snart fritt fram för Belgiska köttmonster”, *Land lantbruk*, 28 Januari 1993.

⁶⁶ Tell, Marina, ”Käppar i hjulet för monsterimporten”, *Land Lantbruk*, 22 september 1995.

⁶⁷ Fransson, Kenneth, ”Monsterdjur kittlar uppfödare”, *Land Lantbruk*, 27 januari 1995.

⁶⁸ Tell, Marina, ”Hårt kritiserad kötttras kommer till Sverige”, *Land Lantbruk*, 15 september 1995.

⁶⁹ Tell, Marina, ”Korsning föds utan snitt”, *Land Lantbruk*, 10 november 1995.

⁷⁰ Tell, Marina, ”Hårt kritiserad kötttras kommer till Sverige”, *Land Lantbruk*, 15 september 1995.

sätta stopp för förökningen av Belgisk blå oavsett om kalvningarna blev lättare vid korsningsavel.⁷¹

Jordbruksverket inställning till Belgisk blå sammanfattas enkelt av ett uttalande av Hans Ekström från 1995. ”Införseln av rasen kan vi inte stoppa.”⁷² Underförstått så menade han att om vi kunde stoppa monstertjuren så skulle vi definitivt göra det och Belgisk blå skulle aldrig ha fått komma in i Sverige överhuvudtaget.

Per-Olof Hagelgren ansåg att Belgisk blå inte skulle vara oförenlig med svensk lagstiftning. Han menade att det hela var en fråga om hur man tolkar djurskyddsföreskrifterna.⁷³ Dessutom så ansåg han att den debatt som uppkom mest var baserade på fördomar och att man är lite reserverad mot det som är främmande.⁷⁴ Med andra ord ett slags ”kreatursrasism”.

5.2.2 Officiellt uttalande

I mars 1996 antog fjorton intresseorganisationer i Sverige ett gemensamt uttalande där de tog avstånd från införsel av Belgisk blå till Sverige som de anser orsakar onödigt lidande för djuren. I uttalandet slås fast att: ”Djur med genetiska defekter hör inte hemma i Sverige.” Bland de organisationer som står bakom uttalande så återfinns bl.a. LRF, Sveriges veterinärförbund och Sveriges konsumentråd⁷⁵. Redan en vecka innan Gunnar Nilssons insemination stod organisationerna enade bakom den svenska lagstiftningen mot muskelhypertrofi:

”Att använda Belgian Blue i korsningsavel är oacceptabelt eftersom defektgenen då införs i svensk djurhållning. Den som använder dessa djur för betäckning eller sperman för avel bryter mot svensk lagstiftning. Den som väljer att bryta mot dessa regler tar också avstånd från konsumenternas rätt att erhålla livsmedel producerade på ett sätt som kan accepteras.”⁷⁶

Lantbrukaren Mats Nilsson från Hälsingland hävdade att LRF:s ställningstagande är dubbelmoral; eftersom allting inom djurnäringen går ut på avel. Han jämför Belgisk blås defekter med kossor som har enorma juver och producerar 70 kilo mjölk per dag. Genom att använda lättare varianter av Belgisk blå och korsningar menade han att man får en human djuruppfödning och därför borde inte LRF vara så kategoriskt negativa.⁷⁷

⁷¹ Tell, Marina, ”Korsning föds utan snitt”, *Land Lantbruk*, 10 november 1995.

⁷² Tell, Marina, ”Käppar i hjulet för monsterimporten”, *Land Lantbruk*, 22 september 1995.

⁷³ Tell, Marina, ”Sverige behöver Belgisk blåvit”, *Land Lantbruk*, 29 september 1995.

⁷⁴ Tell, Marina, ”Hårt kritiserad kötttras kommer till Sverige”, *Land Lantbruk*, 15 september 1995.

⁷⁵ Övriga organisationer var: Sveriges Konsumentråd, Djurskyddsföreningarnas Riksförbund, Nordiska Samfundet mot Plågsamma Djurförsök, Svenska Djurskyddsföreningen, Djurens Vänner, Slakteriförbundet (Scan), Köttbranschens Riksförbund, Svenska Mjölksproducenters Riksförening, Svensk Husdjursskötsel, Sveriges Nötköttproducenter och Nordiska Avelsföreningen för Biff Fraser

⁷⁶ LRF, m. fl., ”Nej till Belgisk Blå Vit!”

⁷⁷ Hansson, Per, ”Hyckleri om Belgisk blå”, *Land lantbruk*, 12 februari 1999

5.2.3 Veterinärernas ståndpunkt

Veterinärernas ståndpunkt är viktig, då man är tvungen att ha hjälp av en veterinär vid kejsarsnitt. Om man jämför Sverige och Belgien, så finns det betydligt fler veterinärer på kortare avstånd i närheten till bönderna i Belgien än i Sverige. Dessutom råder en större acceptans emot kejsarsnitt i Belgien, där det nästan ses som en naturlig sorts förlösning. En Belgisk bonde erkänner utan omsvep att det inte gått att avla rasen Belgisk blå om inte veterinärerna hade utfört kejsarsnitten.⁷⁸ En veterinär skrev en insändare till Land lantbruk, där hon hävdar att många veterinärer i Sverige varken kan eller vill hjälpa till att förlösa rasen Belgisk blå med hjälp av kejsarsnitt. Kejsarsnitt ingår inte i praktiken utan bara i teorin i dagens svenska veterinärutbildning och många svenska veterinärer har inte ens sett ett kejsarsnitt i verkligheten. Det är därför inte troligt att de är beredda att utföra ingreppet. Samtidigt tar hon upp den etiska biten med rasen Belgisk blå, hon tycker att svenska djur ska vara friska och de ska kunna föda på ett normalt sätt. Att planera kejsarsnitt på kor anser hon strider mot Sveriges strävan emot gott djurskydd och mot svensk djurskyddslagars rekommendationer.

I Sverige fungerar det så att om en ko har problem med att kalva, eller om en tjur får kalvar som är för stora, sorteras de istället ut från aveln, istället satsar man på andra djur med bättre egenskaper. Allt detta för att få friska djur som mår bra och som är naturliga. Om man ställs inför ett sådant problem i Sverige, där förlösning med kejsarsnitt kan vara ett alternativ, brukar rådet att nödslakta djuret i stället ges.⁷⁹

Avslutningsvis kan man sammanfatta att Sveriges veterinärer står enade mot Belgisk blå. Dels på det praktiska planet, då de flesta veterinärerna inte har kompetensen att utföra kejsarsnitt, men samtidigt också den etiska biten, man tycker inte det är förenligt med den svenska synen på djurskydd. Därför fortsatte Veterinärförbundet att uppmana sina medlemmar att inte befatta sig med Belgisk blå, trots att Sverige inte kunde förbjuda rasen.⁸⁰

⁷⁸ Höök, Lars, ”Alexis i Belgien skäms inte för sina tjuvar”, *Land lantbruk*, 29 september 1995.

⁷⁹ Ekström, Ragnvi, ”Monstertjur? Tala med din veterinär först”, *Land lantbruk*, 27 oktober 1995.

⁸⁰ TT, ”Veterinärbojkott av Belgisk blå”, *Dagens Nyheter*, 26 november 1998.

5.2.4 Slaktarnas ståndpunkt

Slaktarnas ståndpunkt måste också anses som viktig, då bönderna är tvungna att sälja vidare sina kor till slakt för att få någon avkastning på kött djuren de avlat fram.

Gunnar Nilsson fick till en början också problem med att sälja sina djur vidare, men till slut lyckades han få Slakteri produkter (SLP) i Helsingborg att slakta hans kött, trots att man tidigare tagit avstånd från Belgisk blå. Anledningen till att man gav med sig var att man ansåg att de tre korna endast rörde sig om husbehov och därför inte kunde neka Nilsson slakt.⁸¹

Köttet såldes sedan på en gårdsförsäljning i oktober år 2000. Att Gunnar Nilsson fick sina djur slaktade kritiserade jordbruksminister Margareta Winberg hårt, hon tyckte det var svagt att någon slaktare befattade sig med köttet, eftersom alla slaktare tagit avstånd från det. Hon anklagar slaktarna för att tagit emot extra pengar och därför gått att övertala.⁸²

Hade inte Gunnar Nilsson kunnat slakta sitt kött i Sverige, hade han sålt det vidare till Holland och på det sättet komma runt slaktproblemet.⁸³

5.2.5 Handlarnas ståndpunkt

Stora affärskedjor som ICA och Konsum tar avstånd från Belgisk blå-kött. Det ska tilläggas att man ändå misstänker att Belgisk blå kött kan komma till butikerna med utländskt kött, eftersom det inte alltid framkommer om det slaktade djuret kan vara en korsning av Belgisk blå.⁸⁴

Dock har de stora affärskedjorna krävt, att när man importerar kött från andra länder, så måste leverantörerna påvisa att köttet inte kommer från rasen Belgisk blå.

Ändå kan man inte garantera till 100 % att allt kött som finns i kött diskarna inte är från Belgisk blå, då leverantörerna ibland fuskar och märker fel, ICA och Konsum försöker motverka detta genom att ha sträng kontroll av sitt importerade kött.⁸⁵

Det ska tilläggas att, eftersom slakterierna i Sverige (förutom en enstaka gång) vägrar ta emot kött från Belgisk blå så är svenskt kött inte från denna ras.⁸⁶

⁸¹ TT, "Belgisk blå-kött säljs på lördag", *Land lantbruk*, 25 oktober 2000.

⁸² TT, "Winberg kritiserar försäljning av kött från Belgisk blå" *Land Lantbruk*, 28 oktober 2000.

⁸³ Tell Marina "Belgisk blå ett lyft", *Land lantbruk*, 15 maj 1998.

⁸⁴ Michanek, Bengt, "Belgisk blå säljs i svenska diskar", *Aftonbladet*, 17 juli 2000.

⁸⁵ Johansson, Anders, "Belgisk blå i svenska butiker", *Dagens Nyheter*, 10 maj 1998.

⁸⁶ TT, "Belgisk blå-kött säljs på lördag", *Land lantbruk*, 25 oktober 2000.

5.2.6 Uteslutning ur LRF och Milko

I mitten av april 1996 så tog LRF:s styrelse upp frågan om att utesluta Gunnar Nilsson på grund av hans beslut att införskaffa Belgisk blå tjurar. Nilsson gavs möjlighet att förklara sitt agerande innan beslut fattades och sa då:

”Ur laglig synvinkel anser jag mig inte ha gjort något fel ... Ur djuretisk synvinkel anser jag ej heller att jag begått något fel som planerar att utnyttja Belgisk blåvit-sperma ... De kor jag valt har lätt för att kalva.”

De flesta inom lantbruksnäringen som gavs möjlighet att uttala sig i land lantbruk efter förslaget menade att det var inte vore rätt att utesluta Nilsson. Men gemensamt för de som ville utesluta och de som inte ville det var att de tyckte att Gunnar Nilsson agerat fel.⁸⁷ Riksstyrelsen i LRF beslutade senare att inte utesluta Nilsson, men de ansåg att han självmant borde sluta med Belgisk blå uppfödning eller lämna förbundet. Nilsson valde dock att bli kvar som medlem med följande kommentar:

”Det är svagt av LRF. Antingen hade de uteslutit mig eller så hade de hållit truten, punkt slut.”⁸⁸

I april 1999 så hotade mejeriföreningen Milko med bojkott av mjölkbonden Mats Nilssons produkter om han lät inseminera sina kor med Belgisk blå sperma. Milkos ordföranden påpekade att de sätter sina egna kvalitetsparametrar för att förstärka förtroendet för sina produkter, därför vågar de inte ta risken att köpa mjölk från Nilsson om han börjar med Belgisk blå uppfödning.⁸⁹ När detta arbete skrivs så finns det ingenting som tyder på att Mats Nilsson blivit utesluten ur Milko. Det verkar likt fallet med Gunnar Nilsson som att detta bara var tomma hot för att minska spridningen av Belgisk blå.

⁸⁷ Säfwenberg, Ewa, ”Knivigt beslut för LRF”, *Land Lantbruk*, 26 april 1996.

⁸⁸ Tell, Marina, ”Han vill inte lämna LRF”, *Land Lantbruk*, 3 maj 1996.

⁸⁹ ”Ny strid om Belgisk blå”, *Helsingborgs Dagblad*, 16 april 1999.

6 Slutsatser

Anledningen till att Belgisk blå inte kom innanför landets gränser förrän i mitten av nittioalet var det faktum att avel med den defekt som rasen har var förbjuden enligt svensk lag. Utan den lagstiftningen är det troligt att import till Sverige av Belgisk blå hade skett redan på sjuttioalet då Belgien började exportera rasen till många andra europeiska länder.

6.1.1 Begränsad spridning

Historiskt sett har husdjursförädling varit en naturlig del av lantbrukets utveckling. Det har ökat välståndet och bidragit till förbättrade förutsättningar för lantbrukarna. Även i dag så används förädling genom selektiv avel inom i stort sett all djurnäring. Ur den synvinkeln är det svårt att förstå det stora motstånd som finns mot Belgisk blå. Men många anser att förädlings arbetet gått för långt när man främjar en genetisk defekt.

Allmänhetens protester mot importen tyder på en stor avsky mot de genetiska defekterna och man tyckte synd om de missanpassade djuren. Hade det bara varit fel på de inre organen, och djuren sett friska ut, hade troligtvis inte motståndet varit lika stort. Det faktum att en del djur inte kunde stå upp och tjurarna såg groteska ut gjorde de kroppsliga problemen synliga för alla. Djuren passade utseendemässigt inte in i de svenska hagarna enligt allmänheten.

Sveriges befolkning visade redan från början att de stod bakom den svenska lagtexten som förbjuder Belgisk blå. Djurrättslagen har en stor legitimitet och stöd hos allmänheten. Att det är EU som gjort importen möjlig gör troligen motståndet ännu starkare. En vanlig kommentar är ”de ska visst bestämma allt i Bryssel”. Belgisk blå blir för dem en symbol för den ökade överstatligheten som följde med EU inträdet.

Svenskt kött skulle förlora mycket av sin höga status om man tillät djur som allmänheten inte gillar. Antagandet om att svensk djurhantering är mindre plågsam grusas om man vet att alla kor går runt med en felaktig gen, att de får problem att kalva och inte kan stå på sina egna ben. Om man förlorar i anseende hos svenska folket blir det svårt att, som nu, ta ut högre priser än jämförbart utländskt kött. Allmänheten förlorar sitt incitament till att köpa svensk kött och resonemanget ”att man lika gärna köper billigare kött från andra länder” uppkommer.

Lantbrukarnas olika organisationer grundade sitt motstånd på samma argument som allmänheten och staten. Djuren passade inte in i den lantliga ”Bullerby-idyllen” som än så länge präglar mycket av synen på det svenska jordbruket. Att djuren inte klarar av att kalva på ett naturligt sätt är också ett viktigt argument som alla parter hänger upp sitt motstånd på. Organisationerna anser att Belgisk blå inte är förenligt med god etik och bra djurhållning. En del lantbrukare har i motsats till dessa hävdade att det gått att förena god etik med Belgisk blå genom att använda lättare korsningar och att deras djur inte är tänkta som avelsdjur. Det kompakta motståndet från kollegorna och olika

organisationer, som bl.a. innehöll hot om uteslutning från LRF, har troligen varit en bidragande orsak till att lantbrukare tänkt till innan de börjat handla med Belgisk blå.

En annan anledning till tveksamheterna kring Belgisk blå är att det kommer bli svårt för bönderna att få tag på en veterinär som både kan och är beredd att utföra kejsarsnitt. Kejsarsnitt ingår inte som ett praktiskt moment i svenska veterinärers utbildning och många av dem avböjer av etiska skäl till att utföra ingreppet. Dessutom så är landet så glest befolkat att det kan vara svårt att få tag på en veterinär vid förlossningen. Eftersom även slakterier och butikskedjor har sagt att de inte tänker hantera kött från Belgisk blå så kommer de bönder som trots allt påbörjar uppfödning utsättas för många praktiska problem. Det kan innebära en enorm kostnad om lantbrukare tvingas exportera köttet till andra länder för att få det slaktat.

Gunnar Nilsson hävdar att Belgisk blå kött skulle vara mycket lönsamt men många inom branschen tvivlar på det. Det finns mycket som talar för att kostnaderna kring uppfödning i Sverige skulle äta upp eventuella vinster som en högre klassning och köttprocent kan ge. De ekonomiska kalkylerna är troligen en stor anledning till rasen inte fått större spridning. Istället för att påbörja avel med en tjur med tveksam ekonomisk lönsamhet så väljer man att ställa sig på den moraliskt riktiga sidan.

Det är alltid lätt att hålla det moraliska huvudet högt i början men ju mer lönsamt någonting blir för konsumenterna desto större blir efterfrågan på en produkt oavsett de moraliska aspekterna. Exempelvis så går det i Sverige bra att sälja ägg från burhöns trots att fördömandet mot den behandlingen troligen är lika stor i vårt land som motståndet mot Belgisk blå. Vi anser att det var en kombination av olika faktorer som ledde till att Belgisk blå fick ett litet genomslag i vårt land. Eftersom konsumenterna tog starkt avstånd från Belgisk blå och de ekonomiska vinsterna inte gick att påvisa så fanns det ingen anledning för lantbrukare att införskaffa dessa monstertjurar.

7 Sammanfattning

Syftet med detta arbete var att ta reda på varför rasen Belgisk blå, som till skillnad från många andra europeiska länder, inte slog i Sverige.

Man kan säga att idén med avel introducerades i Sverige av Gustav Vasa, som ville importera djur med goda egenskaper till Sverige, men statistiken visar att denna tanke förblev en dröm. Det stora arbetet med avel kom igång först på 1800-talet, då befolkningsökningen blev stor och industrialiseringen kom igång i vår del av världen.

Belgisk blå avlades fram i Belgien på 1930-talet och spreds till andra länder på 1970-talet då Belgien började exportera rasen. Belgisk blå finns nu över hela världen. Rasen kom till Sverige 1995-96 då EU-lagstiftningen gjorde det omöjligt för den svenska lagstiftningen att ha ett fortsatt förbud mot Belgisk blå, eftersom rasen var godkänd i andra EU-länder.

Kännetecknande för Belgisk blå är dess förstorade muskler, rasen har en s.k. dubbelmuskel. Vetenskapligt kallas detta för muskelhypertrofi, om ett djur ska få dubbelmuskeln krävs det att båda föräldrarna bär på genen. Genen kan finnas även hos andra raser men då anses den som en genetisk defekt och man väljer att inte avla vidare med det djuret. Djur av rasen Belgisk blå är inte större än andra raser, dock är köttprocenten större. De har även en minskad fettmängd och mindre inre organ, samt större risk att få sjukdomar än jämförbara djur. Cirka 90 % av Belgisk blå kalvarna måste förlösas med kejsarsnitt.

Det var två personer som introducerade Belgisk blå i Sverige, bonden Gunnar Nilsson och kreaturshandlaren Per-Olof Hagelgren. Hagelgren ville få in rasen i Sverige för att få fram bättre slaktdjur i Sverige. Nilsson nappade på ett erbjudande i en tidning och de båda började samarbeta resultatet blev att man inseminerade Nilssons kor med sperma från tjurar av rasen Belgisk blå.

Stora delar av allmänheten var emot rasen när den kom hit, en protestlista med 32000 underskrifter samlades in. Det var djuren lidande som folk reagerade på. Många av lantbrukarna är negativa till införandet av rasen Belgisk blå i Sverige. LRF lämnade ett officiellt uttalande 1996 där de tar avstånd från rasen, något de uppmanar alla bönder att göra, man vill också att Gunnar Nilsson frivilligt ska lämna LRF, eftersom de anser att han inte delar deras uppfattning om hur djur ska skötas, Nilsson vägrar att gå ur och blir därför kvar. Veterinärer och slaktare är också negativa till rasen. Veterinärerna tycker att det är fel ur en etisk synpunkt, man tycker att djur ska vara friska och kunna föda på ett normalt sätt, dessutom ingår inte kejsarsnitt i praktiken på veterinärutbildningen. Slaktarna tog också avstånd från Belgisk blå men ändå valde SLP att slakta Nilssons kor till gårdsförsäljningen år 2000.

Vi anser att det är en rad olika orsaker som lett till att Belgisk blå inte fick något genombrott i Sverige. Många anser att Sveriges djurskyddslag är vettig och vill därför hålla fast vid den, trots att EG-lagstiftningen väger tyngre. Andra pekar på de etiska aspekterna, att svenska djur inte ska behöva lida och folk i allmänhet tycker att djuren ska kunna föda på ett normalt sätt. De är svårt att påvisa några ekonomiska vinsterna vilket leder till att lantbrukare väljer att hålla sig till sina vanliga kreatur. Till sist så passar inte den väldiga tjuren in i den svenska visionen om lantbruket som en "Bullerby-idyll".

8 Efterord

I början av år 2000 blev Gunnar Nilsson anmäld av distriktsveterinären Robert Knabe för slarv med djurhållningen. Knabe menade att han aldrig tidigare hade sett djur med så dåliga klövar, vissa av kreaturen var så illa därnå att de hade svårt att gå normalt.⁹⁰

Resultatet av denna anmälning blev att Nilsson blev tvungen att slakta 850 av sina 1350 djur, något som inte verkade bekomma honom nämnvärt.

”Beslutet har egentligen inte så stor betydelse, jag har redan börjat slakta djuren”⁹¹ kommenterade han händelsen på sitt sedvanliga kaxiga maner.

⁹⁰ TT, ”Belgisk blå bonde anmäld”, *Aftonbladet*, 3 mars 2000.

⁹¹ TT, ”Skånsk bonde måste slakta 850 djur”, *Aftonbladet*, 20 februari 2002.

9 Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

LRF, m.fl., ”Nej till Belgisk Blå Vit!” på www.lrf.se. 1996.

Riksdagens protokoll 1995/96 82 6§.

”Verksamheten vid EG:s domstol och förstainstansrätt” på <http://europa.eu.int>, 1998:28/29.

Otryckt litteratur

Philipsson, Jan, ”Muskelhypertrofi ett allvarligt djurskyddsproblem” (LRF-seminarium). Stockholm 1997.

Tryckt litteratur

”Belgisk blåvit”, *Lantmannen*, 1996:1.

Condrup, Christel, ”Belgisk Blå”. Alnarp 2001.

Eggertsen, Jesper – Thörn, Karl-Gustav, *Lantbrukens ABC*. Stockholm 1980.

Hanset, R., ”Chapter 27” i J.B. Owen och R.E.F Axford (ed.), *Breeding for disease Resistance in Farm Animal*. Wallingford 2000.

Larsson, Bengt m. fl., *Agrarhistoria*. Stockholm 1997.

Myrdal, Janken. – Morell, Mats, *Det svenska jordbrukets historia vol.4*. Stockholm 2001.

Philipsson, Jan, ”Belgisk blå och vit boskap – monstertjur eller” i Torstensson, Kristina (ed.), *Lantbrukskonferensen 1996*. Uppsala 1996.

Tidningar

Aftonbladet, 1/9 1994 – 12/5 2002

Helsingborgs Dagblad, 1/7 1994 – 12/5 2002

Dagens Nyheter, 1/1 1992 – 2/5 2002

Land Lantbruk, 1/1 1990 – 12/5 2002

E - mail

E-mail från Kenneth Fransson skribent på Land Lantbruk, 24 april 2002.

Webadresser

<http://www.djurensratt.se>, 24 mars 2002

<http://elvil.sub.su.se>, 24 mars 2002